

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

МКУ "Закаменское РУО"

МАОУ "Цаган-Моринская СОШ"

ПРИНЯТО

на заседании
педагогического совета
МАОУ «Цаган-Моринская
СОШ»

Протокол №1
от «26» августа 2022 г.

СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора по
УВР

Галданова С.З.

УТВЕРЖДЕНО

Директор МАОУ «Цаган-
Моринская СОШ»

**Приказ №96 от «26» августа
2022 г.**

Рабочая программа по бурятскому языку

Предмет: бурятский язык

Класс: 3

Всего часов: 68 ч

Составила :

Гуржапова дарима Викторовна,
учитель начальных классов

у. Цаган-Морин, 2022 год.

Пояснительная записка

Рабочая программа курса «Бурятский язык» для второго класса под редакцией авторов. Дылыкова Р.С., Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б. и др. составлена на основе

Нормативных документов:

1. Федеральный закон от 29.12.2012 г. 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»;
2. Приказ Министерства образования и науки РФ от 6 октября 2009 г. №373 "Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования" (с изменениями и дополнениями);
3. Приказ Министерства образования и науки РФ от 22 марта 2021 г. №115 "Об утверждении Порядка организации и осуществления образовательной деятельности по основным общеобразовательным программам - образовательным программам начального общего, основного общего и среднего общего образования" (с изменениями и дополнениями);
4. Приказ Министерства просвещения Российской Федерации от 11.12.2020 № 712 "О внесении изменений в некоторые федеральные государственные образовательные стандарты общего образования по вопросам воспитания обучающихся". (Зарегистрирован 25.12.2020 № 61828);
5. Постановление Главного государственного санитарного врача РФ от 28 сентября 2020 г. №28 «Об утверждении санитарных правил СП 2.4.3648-20 «Санитарно-эпидемиологические требования к организациям воспитания и обучения, отдыха и оздоровления детей и молодежи»;
6. Устав МАОУ «Цаган-Моринская СОШ»;
7. Основная образовательная программа НОО МАОУ «Цаган-Моринская СОШ»;
8. Программа «Бурятский язык 1-4 классы» под редакцией авторов Дылыкова Р.С., Базаргуруева Т.Б., Дугарова Д.Б.

Эхин хургуулида **буряад хэлэ заалгын гол зорилгонь** хадаа **хурагшадые литературна хэлэнэй нормодо, аман болон бэшэгэй хэлэндэ үргэнөөр, мүн зүбөөр хурагшадаа хэлүүлжэ хургалга болоно.**

Багша хурагшадаа литературна хэлэнэйнгээ гол түлэб фонетическэ болон синтаксическа онсо илгаануудые ехэнхидээ ойлгуулха ёготой. Энэ ойлгоһон мэдэсэнүүдыень бодото байдал дээрэ хурагшадтаа хэрэглүүлжэ хургаха, зүбөөр, уран гоёор, найруулан уншуулжа, аман хэлээр хэрэглэгдэһэн гү, али бэшэгдэһэн юумээр удхын, логическа талаһаа зүбөөр зохёогдоһон бэе бэетэйгээ холбоотой, бэе бэеһээ дулдыдаһан юрын мэдүүлэлнүүдые зохёолгожо, хэлүүлжэ, бэшүүлжэ хургаха; орфографическа болон сэглэлтын гол түлэб дүримүүдые ойлгуулаад, зүбөөр, алдуугүйгөөр хурагшадые бэшүүлжэ хургаха; үгэнүүдые болон тэдэнэй дүрсэнүүдые аман хэлэндээ литературнаар үгүүлжэ хургаха; хурагшадайнгаа нютаг хэлэнүүдэй алдуунуудые уридшалан мэдэжэ абаад, бодото дээрэнь заһаха. Эхин хургуулиин багшанар иимэрхүү зорилгонуудые бээлүүлхээ оролдохо болоно.

3-дахи классай хурагшад ямар шадбаринуудтай болохоб

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты) – өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно, (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), хүнэй аман ба бэшэгэй

хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).

Бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- багшатая хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- хэшээлдэ юу хэһэнээ хойно хойноһоонь тоолохо;
- юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ;
- өөрынгөө, нүхэдэйнгөө ажал багшатая сугтаа урид зохёогдоһон тусхай критернүүдээр шалгаха;
- багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадаха.

Орион тойронише шудалха шадабари (познавательные УУД):

- номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгүүдэй үүргэ ойлгохо);
- зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;
- багаштая болон нүхэдтээ дүн гаргаха;
- үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо, тиин һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- текстын удха дамжуулха;

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- өөрынгөө һанаа бодол аман хэлэлгээр, тийхэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгэй хэлэлгээр харуулха;
- хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниие ойлгохо;
- уран гоёор уншаха, хөөрэхэ;
- классайнгаа үхибүүдтэй, багшатая яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэхэ;
- хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөрөө хүдэлхэ, тийхдэ олон ондоо «тушаал» бэе дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын г.м.

Буряад хэлээр шадабари (предметные результаты):

- багшын, нүхэдэйнгөө хөөрэһэн, уншаһан текст хадууһан абаха;
- бүхэли үгөөр, зүбөөр, ойлгосотойгоор, уранаар уншаха;
- гараһан дүримүүдые мэдэхэ, тэрэнээ ажалдаа хэрэглэжэ шадаха;
- хоёрдохи класста буряад хэлээр олгогдохо гол шадабари – буулгажа бэшэхэ шадабари: алгоритм хамта зохёохо, тэрэнээр буулгаха, өөрынгөө ажал сэгнэхэ.

Программын содержани

Абяан ба үзэгүүд (10ч)

Аялганай тааралдал ба хубарил. Түргэн ба удаан аялганууд. Аялгануудай нугарал: **ЭЭ - ЭЙ, ӨӨ - ЭЭ** зүб бэшэлгэ. Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялгануудые (**а, о, э**) зүб бэшэлгэ. Хонгёо ба бүдэхи хашалганууд, тэдэнэй илгаань.

Үгын бүридэл (9ч)

Үгын нуури ба залгалта. Үгын анхан нуурида бэшэгдэдэггүй тодо бэшэ түргэн аялганууд (**р, л, м, б** хашалгануудай хойно).

Үгын үндэһэн ба суффикс. Нэгэ үндэһэтэ үгэнүүд. Суффикснуудые зүбөөр хэрэглэжэ, бэшэжэ шадаха.

Үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ дадалтай болохо.

Абтаһан үгэнүүд (3ч)

Абтаһан үгэнүүдые зүб бэшэлгэ. Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялгануудые зүб бэшэлгэ.

Хэлэлгын хубинууд (25ч)

Хэлэлгын хубинууд: юумэнэй нэрэ, тэмдэгэй нэрэ, глагол, дахуул үгэнүүд.

ЮУМЭНЭЙ НЭРЭ (11ч). Юумэнэй нэрын удха шанар ба асуудалнууд. Юумэнэй нэрын нэгэнэй ба олоной тоо. Мэдүүлэл соо ондоо үгэнүүдтэй холболдожо, юумэнэй нэрын хүл залгалтанууды абадаг тухай ойлгосо (асуудануудаар). Дахуул үгэнүүды зүбөөр хэрэглэхэ дадалтай болохо.

ТЭМДЭГЭЙ НЭРЭ (5ч). Тэмдэгэй нэрын удха шанар ба асуудал. Тэмдэгэй нэрэнүүды хэлэлгэ соо, бэшэгтэ хэрэглэжэ һураха. Текст, шүлэг сооһоо тэмдэгэй нэрэнүүды оложо шадаха.

ГЛАГОЛ (9ч). Глаголой удха шанар ба асуудалнууд. Глаголой һуури ба залгалта тухай юрэнхы ойлгосо үгэхэ.

Мэдүүлэл соо глаголнууды зүбөөр хэрэглэжэ һураха. Адлирхуу ба харша удхатай үгэнүүд. Глаголнууды хэлэлгэ соо, бэшэлгэдэ хэрэглэжэ һураха.

Морфологическа шүүлбэри хэхэ дадалтай болохо.

Мэдүүлэл (11ч).

Хоёрдохи класста үзэһэнөө дабталга. Юрэ хөөрэхэн, асууһан, шангадхаһан мэдүүлэлнүүд. Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд: нэрлүүлэгшэ ба хэлэгшэ гэхэн терминтэй танилсалга, мэдүүлэл сооһоо илгажа һураха.

. Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд тухай юрэнхы ойлгосотой болохо. Удхаараа холбоотой паар үгэнүүды илгажа, үзэһэн грамматическа формонууды хэрэглэн, мэдүүлэл зохёожо, тэрэнээ дэлгэрэнгы болгохо шадабаритай болохо.

Синтаксическа шүүлбэри хэхэ дадалтай болохо.

Текст (5ч)

Текст, текстые хубинуудта хубаажа шадаха, фразеологизм олохо, хэлэлгэдээ хэрэглэхэ.

Фразеологизмууд (5 ч)

Фразеологизмууд. Онһон үгэнүүд. Омнимууд Бэшэг, амаршалга, урилга зүб бэшэлгэ.

№	Төмөр	Часай хубаари
1	Абяан ба үзэгүүд	1
2	Аялганай тааралдал	1
3	Аялганай хубарил	1
4	Аялганай нугарал	1
5	У – ү, уу – үү, уй – үй аялганууд	1
6	Удаан ии – ы аялганууд	1
7	Удаан өө – ээ аялганууд	1
8	Ээ – эй аялганууд	1
9	Ээ – эй аялганууд	1
10	Шалгалтын ажал	1
11	Нэгэ үндэхэтэй(түрэл) үгэнүүд	1
12	Үгын үндэхэн ба суффикс	1
13	Үгын үндэхэн ба суффикс	1
14	Үгын хуури ба залгалта	1
15	Үгын хуури ба залгалта	1
16	Гарахан хуури	1
17	Үгын анхан хуурида бэшэгдэдэггүй тодо бэшэ түргэн аялгананууд	1
18	Үгын анхан хуурида бэшэгдэдэггүй тодо бэшэ түргэн аялгананууд	1
19	Шалгалтын ажал	1
20	Абтахан үгэнүүдые зүб бэшэлгэ	1
21	Абтахан үгэнүүдэй хүүлэй аялгануудые зүб бэшэлгэ	1

22	Шалгалтын ажал	1
23	Юумэнэй нэрын удха шанар ба асуудалнууд	1
24	Юумэнэй нэрын олоной тоогой залгалтанууд	1
25	Юумэнэй нэрын падежнүүд	1
26	Нэрын падеж. Мэдүүлэлэй шухала гэшүүн - нэрлүүлэгшэ	1
27	Хамаанай падеж	1
28	Зүгэй падеж	1
29	Үйлын падеж	1
30	Зэбсэгэй падеж	1
31	Хамтын падеж	1
32	Гаралай падеж	1
33	Шалгалтын ажал	1
34	Тэмдэгэй нэрын удха шанар ба асуудалнууд	1
35	Тэмдэгэй нэрын юумэнэй нэрэтэй холбоо	1
36	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүн – элирхэйлэгшэ	1
37	Адли болон харша удхатай үгэнүүд	1
38	Шалгалтын ажал	1
39	Үйлэ үгын удха шанар ба асуудалнууд	1
40	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүн – хэлэгшэ	1
41	Үйлэ үгэнүүдэй хуурида бэшэгдэдэггүй түргэн аялганууд	1
42	Үйлэ үгын сагууд	1
43	Мунөө сагай залгалтын дүрим	1
44	Үнгэрһэн сагай үйлэ үгын залгалтын дүрим	1

45	Ерээдүй сагай үйлэ үгын залгалтын дүрим	1
46	Хэлэлгын хубинууд	1
47	Шалгалтын ажал	1
48	Мэдүүлэл	1
49	Юрэ хөөрэхэн, асууһан, шангадхаһан мэдүүлэлнүүд	1
50	Юрэ хөөрэхэн, асууһан, шангадхаһан мэдүүлэлнүүд	1
51	Хуряангы ба дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүүд	1
52	Хуряангы ба дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүүд	1
53	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд	1
54	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд	1
55	Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо	1
56	Мэдүүлэл соохи үгэнүүдэй холбоо	1
57	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд – элирхэйлэгшэ, нэмэлтэ	1
58	Шалгалтын ажал	1
59	Текстын хубинууд	1
60	Текстын янзанууд	1
61	Зураглал, домоглол, бодомжолго	1
62	Зураглал, домоглол, бодомжолго	1
63	Изложени	1
64	Фразеологизмууд	1
65	Онъһон үгэнүүд	1
66	Омонимууд	1
67	Бэшэг, амаршалга, урилга зүб бэшэлгэ	1

68	Шалгалтын ажал	1
----	----------------	---

Литература

Гурбадахи классай нурагшадай хэрэглэхэ номууд:

- Б.Б. Батоев, Ц.Б. Будаев, В.Ц. Нимацыренова

Буряад хэлэн Улан - Үдэ «Бэлиг» 2003

Багшын хэрэглэхэ номууд:

- Д.Д. Ошоров **Буряад хэлэн, уншалга, хэлэлгэ хүгжөөлгэ**. *Буряад хургуулин программанууд, 1 – 4 классууд* Улан - Үдэ «Бэлиг» 2004
- Э.Р. Раднаев **Буряад хэлэнэй фонетикэ** Улан - Үдэ «Бэлиг» хэблэл 2007
- С.Г. Будаин Ж.Д. Жамбуева Я.Ц. Ивахинова Ц.В. Лубсанова **Буряад хэлээр текстнүүд** Улан - Үдэ «Бэлиг» 2006
- С.Ц. Содномов **Диктантнуудай суглуулбари 1 – 4 классууд** Улан - Үдэ «Бэлиг» 2002
- С.Д. Бабуев, С.С. Балагунова, Ц.Ц. Бальжинимаева, Ц.Б. Будаев, А.Н. Содномов **Буряад хэлэнэй тайлбари толи** Улан – Үдэ Буряадай номой хэблэл 1992